

Forfatter: Ewald, Johannes

Titel: Samtlige Skrifter I, Fortale (DK)

Citation: Ewald, Johannes: "Samtlige Skrifter I, Fortale (DK)", i Ewald, Johannes: *Udvalgte digte*, udg. af Esther Kielberg ; Kim Ravn , Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, Borgen, 1999, s. 164. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur:
<https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-ewald02dkval-shoot-workid75783/facsimile.pdf>
(tilgået 26. april 2024)

Anvendt udgave: Udvalgte digte

Samtlige Skrifter I,
Fortale
(1780)

TIL LÆSEREN

KUN sielden kan en Fortale være nødvendig, og jeg tør sige, at den aldrig kan blive det, uden ved en eller anden Ufuldkommenhed i Verket selv, især naar dette er digterisk. Jeg har ikke læst, eller havt Taalmodighed til at læse, tre i min Levetid, og dog bilder jeg mig ind, at have forstaaet de Skrifter, som jeg ønskede at forstaae, saa got, som jeg nogetid kunde lære det af en Fortale. Det vilde imidlertid være haardt for en Mand, der havde anvendt stor Flid og Bekostning paa at bevarte og fornøje endel Fremmede, om han ikke selv, i det mindste eengang, turde lade sig see i Giestesalen; pege paa nogle Rætters fine Smag, eller deres Sielendhed, eller deres Kostbarhed; undskyldte andre; og ved selv at laste dem, om muligt, forekomme alle de Anmerkninger, som andre kunde gjøre derimod; overalt ved at udbrede sine Hensigtens Redelighed, ved at opregne de Vanskeligheder, han havde maattet overvinde, ved at betaae sig paa andres Bifald, ved Høfligheder og skjulte Trusler, paa alle Maader saavidt som muligt, forvisse sig om sine Giesters Bifald og Beundring, og det som meer er, modtage den Virak, som han ventet sig, saa personlig, som det kan lade sig gjøre. Saaime Beskaffenhed har det omtrent med en Forfatter, og jeg kunde aldrig fortænke den Mand, der, efterat have anvendt vaagne Nætter paa at fornøje mig, endnu af Mistillid til sit Arbeide, søgte at sette alle mine Lidenskaber, indtil min Frygt og min Medynk selv, i Bevægelse, for at afskræmme, afvinge, eller aftrygle mig et Bifald, som var alle hans Ønskers Formaal. Jeg, som troer at kiende Menneskets Svaghed, jeg vilde, som sagt, ikke fortænke ham deri; men da jeg tillige, uroest, kiender deres og min Egensind, vilde jeg neppe formode, at han paa denne Maade befordrede sin Hensigt et Haarsbrede. Skal vort Bifald være en Gave, da maae det i det mindste være frivilligt. Men blot den sande og øiensynlige Fornøeneste kan afvinge os det; og denne kan bedre findes i Verket selv, end bevises i nogen Fortale. Men vil man paalegge Egoismen, denne de fleste Prolegomeners snaksomme Moder, Tavshed, og det burde man, saasnart man saae det Latterlige deri; hvad bliver da tilovers, som kunde tvinge en Digter til at opholde sine Læsere, endog imod deres Øn-

ske, i sin Forsæt? Hvad kan, hvad bør han sige dem andet, end: her ere mine Skrifter! Andet havde jeg ikke heller bestuttet at sige dem, dersom ikke saadanne Venner, hvis Døm jeg har meer Tillid til, end mit egen, saa got som havde tilsvoret mig, at det var en plat Urimelighed at bekierdtgjøre et heelt Livs Arbejder, uden at tale noget i Forveien over denne vigtige Beslutning. Nu at skrive en Forerindring, blot af den Aarsag, at ville skrive en, det synes mig endnu langt urimeligere, end alt hvad Kierlighed til os selv kan frembringe. Og hvad skal en Forfatter i dette Tilfælde sige sine Læsere, som nogenledes kan interessere dem? uden saa er, at han vil lade en Afhandling, eller et Digt, være Fortale til alle de øvrige. Paa den anden Side vilde jeg ligesaa ugiærne vove at synes besynderlig, selv maaskee uhøflig, ved at uddrage mig fra en gammel Sædvane, som overalt er saa let at efterleve. Denne Betragtning driver mig igjen tilbage paa Egoistens alfare Vei, og jeg vil, for at føie Mængden af mine Læsere, anvende nogle Blade paa at tale om mig selv, da jeg paa dette Sted intet veed at anbringe, som havde bedre Sammenhæng med mine Skrifter. Men jeg skal stræbe efter at være saa kort, saa almeennyttig, med andre Ord: saa lidt kjedsommelig, som muligt. Forresten frasiger jeg mig høitidelig enhver Hensigt at bestikke, eller at overile, eller at røre, eller at forblinde, eller at skræmme mine Dømmere; og jeg beder dem indstændig at ville udfinde disse Skrifters Værd eller Uværd efter den Anledning, som deres egen Skionsomhed kan give dem, og i den Henseende lade alt det, som jeg her kan sige om den Person, der skrev, eller om de Vilkaar, hvorunder, eller om de Aarsager, hvorfor han skrev, være fuldkommen som usagt.

De Evner og det Hæng, som Naturen gav mig til at blive Digter, de Hjelpemidler, hvorved jeg siden har stræbt at flytte mig frem paa denne steile, denne sibirige Bane; de Grunde, der tilsidst bestemte mig til at opofre denne kun i sin Fuldkommenhed ædle Konst al min Tid, alle mine Bestræbelser; de Varskeligheder, som enten har standset eller hindret min Fremgang; den Plads, som jeg tilsidst troer at have opnaaet iblant mine Medarbejdere – alt dette, mener jeg, skulde være endel af mine Læsere interessant nok, dersom jeg kun selv forstod at udvikle det. Jeg vil forsøge det, og i det mindste vist love, at være historisk oprigtig, og at fortælle Tingene, som de ere fulgte paa hinanden, om jeg og ikke har Skarpsigtighed nok til at indsee de ofte fine Nuancer, hvorved de vare sammenhæftede.

Poeter, siger man, fødes. I Parenthese være det sagt, at jeg kun skriver denne Fortale for dem iblant mine Læsere, der gjør mig den Ære at til-

staae mig dette Navn. Jeg selv troer at være det, og jeg foragter den falske Beskedenhed alt for meget til, at jeg skulde undsee mig for at sige: je suis aussi pemtre, blot fordi en Montesquieu en Gaug har sagt det samme. Men om jeg er født Poet, eller om nogen fødes saaledes, det veed jeg ikke. Vist nok er jeg det ikke i den Forstand, som det synes, at Ovid tager dette Ord. Hans Quod tentabam scribere, versus erat, synes heller at passe sig til Versens Stavelsemaal og Harmonie, end til de Tanker, som de indeholdt. Og disse Omstændigheder af Digteteksten, Rüm, og anden Velklang har al min Tid, oprigtig talt, kostet mig for meget Hovedbrud, for mange sønderbidre Penne, til at jeg nogen tid skulde troe mig til at være født Versmager. Hvad det mere Indvortes af Poesien betrefter, da sporer jeg, ved at tænke min Levetid tilbage, meget tidlig hos mig en levende Indbildningskraft, og et ovenmaade varmt Hierte. Men det, som maaskee endnu characteriserer en udsundende Digger noierte, da hørte jeg, saameget jeg kan erindre fra min Barndom af, aldrig tale om nogen stor, eller ædel, eller blot besynderlig Handling, uden baade at føle Lyst, og at tiltroe mig Evner til at gjøre den efter. Den jævne alfare, støvede Vei havde aldrig noget Tilløkkende for mig. Dens Tryghed, dens Bequemmelighed havde intet merende for min Indbildningskraft, intet, der kunde troste mit Hierte for Savnet af de Følelser, som kun uventede Hændelser og Vanskeligheder, og Færter kan opvekke. Selv dens Formaal, den timelige Lyksalighed, maatte man anprise mig saameget, som man vilde; da følte jeg lidet eller intet derved, enten fordi det endnu var for langt borte, eller fordi man ikke havde Gaver til at skildre mig det behageligt nok, eller maaskee fordi jeg helst vilde skildre og vælge min Lyksalighed selv. Imidlertid vandrede jeg med i Caravanen, fordi jeg maatte, og saalænge jeg maatte. Men naar jeg underinden saae til Siderne, og blev en eller anden enkelt Pilegrim vaer, som vandrede sin Fodstue for sig selv; da opvakte han min hele Opmerksomhed, da brændte mit Hierte efter den ujevne, kranløbende, med Krat og Moser igjennemskaarne Bane, og jeg forud følte de himmelske Salgheder, som den altid syntes mig at føre til. Jeg vil stræbe at gjøre mig tydeligere. Jeg har sagt, at det Store, det Ædle, og selv det blot Besynderlige, saavdt jeg kan erindre fra mine spædste Aar, altid havde en uimodstaelig Magt over mit Hierte. Nu er efter mit Begreb enhver Handling, enhver Stilling, og enhver Tildragelse, som fortjener Navn af Stor eller Ædel, af sin Natur, tillige besynderlig. Vel kan man finde saadanne paa den almindelige Bane, som jeg kalder Livets alfare Vei. Der gives Virkninger af en utrættelig Flid, af længe forud anlagte Planer, af en streng, og uafbrudt, og langvarig Klog-

skab, hvilke man ikke vel kan negte Navn af store, og dog kan de ikke i en egentlig Forstand kaldes besynderlige, da det i det mindste staaer i manges Magt at frembringe dem. Men just af denne Aarsag, fordi man nemlig længe og ofte har dem for Øinene, fordi man med temmelig Vished kan længe forudsee, at de maae finde Sted, og tydelig bevise, hvorfor de maae det, just derfor kan de ikke synes os saa store, som de virkelig ere, og aldrig røre os saa sterkt, som det Sjeldne, det Uventede, hvorfor vi ingen Regnskab kan gøre. Derfor har jeg seet mange store og derhos færde Følger, mange store og velgjørende Stiefelser, og mange store Ulykker, uden at tænke eller føle det mindste derved, fordi de nemlig af ovennævnte Aarsager ikke kunde opvekke min Beundring, og jeg allerede i Forveien var, eller troede at være bekendt dermed. Naar jeg derimod enten selv rev mig løs fra den alfare Ve, eller blot skimtede den elskte Fodstie; naar den Handling, eller Tildragelse, eller Sndling, som mødte mig, var uventet – ja var den da stor og ædel tillige, da smeltede den min hele Siel i brændende Taarer, med en uimodstaaeligere Magt, end Bedrøvelsen eller Smerten selv nogentid kunde gøre det – og var den ond, eller farlig, eller græselig, da fyldte den selv mit Bryst med et vellystigt Gysende, med en kildrende Af-skye, som jeg mere end engang har været fristet at ønske mig tilbage. I dette er det intet Paradox eller engang Usædvarligt. Mange, som erindre, med hvilken Begierlighed de i deres Barndom have hørt paa Spøgelschi-storier og andre græselige Eventyrer, hvorfor de dog zitrede, vil i dette Fald sande med mig. Hvad de store og ædle Handlinger betreffen, som jeg egentlig taler om, da vil man endnu lettere være enig med mig, naar jeg siger, at de røre usigelig meer, hvor de ere uventede, end hvor man rintelig-vis kunde forestille sig dem. Om en Edelmann, eller om en Mandrin selv gjorde noget, som var stort eller ædelt, da vilde det vist røre mig med en langt usigeligere Glæde, end om den hellige Paulus havde gjort det samme. Og dette er blot Natur, det er Menneskefølelse, og Englerne tænke, som vi veed, i den Fald ligesom vi. Jeg har folgelig ikke heraf villet udlede mit større Hæng eller mine større Evner til Digtekunsten, uden for saavidt min større Grad af Følsomhed kan bevise dette. Maaden at føle paa, eller Ordenen at føle i, troer jeg at have tilfelles med alle. Men dersom alle store Handlinger efter mit Begreb, ere besynderlige, saa er det dog vist, at alle besynderlige Handlinger ikke derfor ere store. Og jeg har oventil sagt, at selv de blot besynderlige meget tidlig fængslede min Opmerksomhed, og frembragte min Efterlyst. Dette synes at være et Skridt nærmere. Naar jeg saae en Alexander i Sisygambus's Telt, eller en Canut ved Strand-

bredden, da brændte mit Hierte, og heri, troer jeg, var intet overordentligt. Men ofte, naar jeg blev en Diogen vaer i sin Tønde, eller Carl den Tolvte i Bender; endog da lod jeg mig henrive af en Beundring, hvorved jeg haaber at skielne mig fra Mængden, og i mine barnagtige Hentykkelser var jeg ofte nærmere, end man skulde tænke, ved at føle det samme, som Philippiden fandt, da han saae den cyniske Philosoph. Dette forudsætter i det mindste et vist naturligt Hæng til Frihed, en vis Egenstænd, en vis Følelse af sit Selv, som er Digteren temmelig væsentlige, og maaskee selv bidrage noget til at danne ham. Jeg kunde nu let anføre endel Børnehistorier, som tjente til at oplyse alt dette, men jeg har lovet at falde Læserne saa lidt kiedsommelig, som muligt. Den umiddelbareste Følge deraf kan jeg ikke fortie, den nemlig, at Eventyrer og siden Romaner blev min unge Siels kjerreste Føde, og som jeg troer uformerkt gav den et Indtryk, som siden altid var uudsletteligt. Det er vist, at jeg begyndte med at ville være den stærke Berthard, eller Holger Danske, eller en anden af Ammestuens Helte. Naturligt nok forødelles mine Ønsker, som min Kundskab efterhaanden udbredede sig. Miltiades, Themistokles, Aristides, med et Ord Cornelius's Helte, naar jeg undtager Pausanias og Lysander, og jeg veed ikke selv, af hvad Aarsag. Agesilaus og Atticus, bleve Tid efter anden mine Mønstre i den Orden, som jeg tyede deres Levnetsløb. Jeg erindrer maaagtig, at jeg i en Alder af ti til elleve Aar, da min da værende og maaskee lidt enthusiastiske Lærer havde gjort mig bekiendt med endel Martyrers Historier, fik en inderlig Lyst til at lære Abyssinisk, for med Tiden at omvende Indbyggerne af det Inderste i Africa, og det, som var mig mere magtpaaliggende, ved denne Lelighed, at vinde Martyrkronen. Den første Roman som faldt mig i Hænderne, var tilfældigvis Robinson Crusoe. Rousseau's Tilbedere maae tilgive mig, eller egentlig Sandheden, at denne Bog maae være saa nyttig og saa ypperlig for Ungdommen, som den vil; da blev den i det mindste mig farlig. Dette er saa vist, at min Rector, kort efterat jeg havde læst den, maatte med Magt hente mig fire Mile tilbage fra Veien til Holland, hvorfra det var min Hensigt at reise til Batavia, i det uskyldige Haab, underveis at strande paa en eller anden ubeboet Ø. Da disse Drømme vare bortdunsted, fik jeg fat paa Fielding's Tom Jones, og jeg er positiv, at dette Skrift gav min Moralitet det første, og vist et meget farligt Stød. Disse smaae Anecdoter af min Børnehistorie synes ved første Øiekast langt ubetydeligere, end de blive, naar man anstiller de Betragtninger derover, som de give Anledning til. Jeg vil kun anstille een, som hører til min Hovedsag. De, som da kiendte mig, sagde mig det daglig, og

med megen Sandhed, at jeg byggede Kasteller i Luften. Men jeg er vis paa, at disse Udsævelser tillige vare de første poetiske Arbejder, jeg gjorde Udkaat til. Jeg var imidlertid da saa langt fra enten at ville eller at kunne skrive Vers, som en Sprædebase er det fra at sye sine egne Klæder. Min brusende Siel tillod mig ikke det maadelige Forsæt at ville besyngne Helte – jeg vilde selv være det. Vel skrev jeg i de Tider Nytaars og andre Leilighedsvers, fordi jeg maatte, og man roste dem, fordi man enten ikke vilde gøre mig mismodig, eller fordi man ikke forstod det bedre. Men efter dem at regne, som jeg endnu endeel Aar derefter har skrevet, maas det have været en sand Jammer. Jeg skrev og latinske Vers, som vist have været fortreffelige; thi jeg stjal dem ved Hielp af Snaetius, Weinrichius, og andre, Ord for Ord fra Virgil, Horats, og de øvrige af Latiens beste Digttere. Og jeg havde alt længe, ikke just læst, men tyet disse Digttere, da jeg endnu havde det elendige Begreb om en Ode, at dens væsentligste Fuldkommenhed bestod i at være uforstaaelig, og overalt rigelig bestrøet med endeel mythologiske Ord, hvoraf Læseren ikke kunde fatte Meningen, uden ved Hielp af Lexicon. Havde jeg da inddrukter dette Begreb af Horats? Utroligt! Og dog er det vist, at jeg endnu rødmer naar jeg eftertænker den Upoetiskhed, hvormed jeg den Tid læste denne og de øvrige classiske Digttere. Langt fra, som siden efter en halv Snees Aars Forløb, da jeg af egen Tilboielighed begyndte at læse dem paa ny, langt fra, at føle deres fortryllende Skionheder, besto jeg da Flaccus med Afsky, maaskee fordi han smigrede, men især fordi jeg efter min da værende Smag overalt fandt for lidet Handling, for faa eventyrlige Situationer, og for mange Ord i Oden. Virgil selv, den udødelige Virgil, læste jeg med Kiedsommelighed, fordi jeg hverken kunde lide hans Pius Æneas eller hans Fidus Achates og maaskee fordi de Pensa, som man gav mig af hans Vers, at lære uden ad, vare for vidtløftige. Jeg er overbevist om, at mine Lærere, vare aldeles uskyldige i denne min besynderlige Feil. Jeg havde tvende, og de vare begge for brave Mænd, de havde formegen Indsigt, og for sund Smag, til at de enten ikke selv skulde have følt, eller ikke have anpriset mig Yndigheder, som det næsten er vanskeligt at oversee eller at være kold imod. Var det da Stupiditet hos mig selv? Det vil jeg ligesaa ugierne troe. Jeg bilder mig meget mere ind, at nuu Siel da var alt for virksom, alt for meget i Giering, til at blotte Tanker eller Billeder kunde berolige den; det var Handling, som den brændte efter. Jeg tænker, at for en god Digter, det er at sige, for en, der foruden sine Digttergaver, har en sund og moden Forstand, skulde det da have faldet ligesaa vanskeligt enten, at følge nuu alt for vilde Indbildnings-

kraft, eller at tilfredsstille mit alt for værne Hæerte, om han ellers havde holdt dette for Umagen værd; som det var mig selv umuligt enten, at finde Ord til mine Billeder, eller Velklang til det, jeg følte. Man bør, troer jeg, være nogenledes kold, for at kunne skildre sin Ild. Og mig kunde først Aar, og Erfaring, og Lidelser afkiøle til Skildrer. Jeg har maaskee talt alt for meget om mine Børneaar. Og dog kan jeg ikke slippe dem, førend jeg endnu har lagt til, at jeg fra mit trettende Aar af begyndte, ikke af frit Valg, men efter min Lærers Befaling, at forfatte adskillige smaa tyske Poesier, som ikke alene da forskaffede mig Rygte af en god Vensmager, men selv endnu blive omtalte med Bifald af Mænd, hvis Dem jeg skylder Høiagtelse. Blant andre et Stykke, Pantomimen kaldet, som jeg declamerede offentlig. Jeg veed ikke, hvor disse Strykker ere aflevne, og jeg har glemt dem indtil den sidste Tøddel. Men med al Agtelse for mine Velyndere være det sagt, at jeg har fundet senere Vers af mig, som slet ingen god Formodning give mig om hine; thi hvorfor skulde jeg have forverret mig?

Jeg kom til Høiskolen med et Begreb om Digtekunsten, som vore Erudite selv, og maaskee de allene ikke skulde blues ved. Jeg kiendte den ikke, jeg tiltroede mig ingen Evner dertil, og følgelig næsten foragtede jeg den. Paa min Digterliste var Klopstock og Kaalund begge anførte under det Bogstav K. Og næsten blusser jeg ved at tilstaae, at, dersom den første besad min større Agt, da havde han sit Rygte, meer end mig at takke derfor. Men hvad Under, at jeg ikke kiendte, ikke forstod denne Fortosningens sublime Sanger; da jeg, som sagt, hverken forstod eller kiendte min egen Siel: dov og kold imod Citarens melodiske Tøner, havde denne allerede længe lydet efter Trompetens vilde Klang, og de Under-spaande Krigsraab, som da naaede os fra Elvens og fra Moldanens Brødde. Mit hele Hæerte hængte ved de store Handlinger, ved de høie Dyder, ved de ynkelige, de skrekkelige, de underfulde Optin, hvormed min Indbildningskraft utrættelig udsmyttede Rygtet. Det traf sig saa, at visse Omstændigheder snart næsten tvang mig derhen, hvor min egen Tilboielighed alt længe havde lokket mig. Da jeg var femten Aar, blev jeg Krigsmand, i det stadige Haab, snart at give vore Skualdre nok at bestille. Hvilke opløftende Dromme, hvilke henrivende Billeder opfyldte ikke da min drukne Siel! Havde jeg dem kun paa Prent saaledes, som jeg da følte dem, man vilde vist tilstaae mig, at der var Poesie skjult deri, eller i det mindste en Geist deraf, hvorom man kunde haabe, at den da vilde ytre sin Virkning, naar den fik Rum, og Luft, og Tid dertil. Erfaring, den mægnge Erfaring adspredede snart den største Deel af de romantiske Dunster, som da qvalte den. Et

Vinterkvarteer og et Feldtog overbeviste mig grundigere, end de beste Syllogismer skulde have gjort det, at Halvgudernes Tider vare forbi, at en Soldats første og ypperste Dyd er Underkastelse, og at det ligter meer en Drøm, end et Under ved Fortienester at udmerke sig iblant 100000 Mand, som alle ere nødte til at jagttage deres Pligt, og ikke tør gjøre meer. Jeg kom sølgelig snart, og en stor Deel klogere Hiem, end jeg var gaet ud. Og dette var ikke den eneste Fordel, som min ulmende Digteraand havde af denne Reise. Jeg havde seet Berge, og Feldtslag, og i tykke Skove eensombeliggende Munkelostere; jeg havde været Vidne til endeel store og rørende Optæn, hvis Erindring nærde og opløfede min Siel, uden at beruse den; jeg havde nu lært at føle det Underlige, det Store, og det Vellystige i Naturen, uden just altid at ville gjøre det efter, eller lide for mæget ved Savnet deraf. Dette gav mig vel en større Bequemhed til Digterkonsten, men jeg var endnu langt fra enten at merke dette selv, eller at benytte mig deraf. Uden enten at kiende Clio, og Thaha, og Melpomene, eller at bekymre mig om deres Bekiendskab, begav jeg mig ganske rolig til at studere Hollats og Reinbeck; og til et ydermere uimodsigeligt Bevis, at jeg den Gang ikke var Digter, excerperede jeg vor gode Brochmann fra den ene Ende til den anden. I de Tider skrev jeg en Afhandling om en gøddommelig Forlosers Nødvendighed for det menneskelige Køn, som jeg ikke finder værd at indrykkes i disse Samlinger, da jeg ikke har været denne vigtige Materie voxen nok, endskønt det ellers kan være taalelig skrevet. Vel skrev jeg i den Tid og Vers, og uden Tvivl saadanne, som ikke fattedes Stenk af en naturlig Vittighed. Men i de første sex Aar skrev jeg intet Stykke, hvormed jeg vilde bebyrde mine Læsere – et eneste undtaget, som jeg vil lade dem see til et Forsøg. Og dette eneste havde nær for evig skræmmet mig fra Parnas. Jeg viste det nemlig til en af mine Venner, som da passerede for et Vidunder i Digterkonsten; thi han havde vundet en Pris. Denne sagde mig med rene Ord, at mit Vers intet duede, og raadede mig alvorlig, at lade en Konst fare, som jeg ingen Evner havde til. Jeg var beskeden nok til at troe ham paa hans Ord. Og dette, tænker jeg, er et Bevis meer, at jeg den Gang ikke endnu var Digter. Og det var ikke allene Tillid til mig selv, men det var Høiagtelse for Konsten, og frem for alt Læsmug, som da fattedes mig. Men efterhaanden fremsporede, og udvikledes, og modnedes de Omstændigheder, som skulde give min Siel sit sidste Præg. To eller tre Aar efter mit mislykkede Tog leed jeg et Tab, som rørte mit Hierte langt nærmere og langt heftigere, end hnt. Dette stemte uden Tvivl for en stor Deel min Siel i den høitidelige melankolske Tone, som

jeg troer, at være et Hovedtræk i de fleste af mine Poesier. Men det havde endnu en anden Virkning: det gjorde mig reent uenig med alt det, som man kalder timelig Lykke. Jeg havde hidindtil kun havt en bevægende Grund, at trægte efter saa noget – og denne Grund faldt bort. Nu blev det min Plan at slentre Livet igiennem, som jeg best kunde, og, saa got som muligt, at forskionne min Vei med en vis Art af Lyksalighed. En rolig Hytte; en behagelig Egn; maadeligt Udkomme; faa, men retskafne Venner; og jeg tør sige, frem for alt, at være saa nyttig, som min Evne tillod det, uden at være nogen til Byrde, var alt, hvad jeg den Tid ønskede mig af Jorden. I denne Sindsforfatning skrev jeg LYKKENS TEMPEL, virkelig ikke for at skrive noget skiont og prisværdigt Stykke, men blot for at sige mig selv mine egne Tanker. Jeg har ladet det være det første Stykke i min Samling, fordi det i mere end en Forstand, nemlig baade i Hensigt til sit Indhold og til sin Skiebne, kan med Sandhed siges at have været Moder til alle de øvrige. Endskiont blot skrevet for Tidsfordriv, fandt det dog mit Bifald alt for meget til, at jeg ikke skulde have fremviist det for mine Venner. Salig Hr. Poulsen, en Mand af Gerne, og den Tid Præst i Gjentofte, saae det. Han fandt det værdigt til vor store Sneedorffs Orndomme. Den patriotiske Tilskuers ædelhiertede Forfatter lærte mig at sette Pris paa mit Arbeide ved en Opmuntring, der langt overgik mit Haab, og det var efter hans Raad, at jeg foreviste det til Selskabet for de scionne Videnskaber. Her mødte jeg den Lykke, som gjorde Epoque i min Siel, som gav den sin sidste Bestemmelse, og som egentlig har modnet mig til Digter, om jeg ellers fortjener dette Navn. Jeg blev kiendt af de danske Musers ivrigste og visseste Beskytter, af en Mand, hvis Æreminde i alle Hensigter bør og vil være udødeligt, ifald det ellers nogentid var betroet Digterkonsten at tildele dette Held – med et Ord, af Hr. Conferentsraad Carstens.

Jeg føler i dette Oieblik, at jeg kan ønske mine Skrifter Varighed, om jeg og ingen anden Aarsag havde, end den, at kunne sige til mange og selv til den sidste Efterslegt alt, hvad jeg skylder denne Ædelmodige. Lad andre, drevne af en dum Stoltthed, enten ville betræde Digterkonstens steile og slibrige Bane, uden Hielp af en kyndig og forsigtig og viis Veileder, med idelig og uundgaelig Fare, at bække Halsen, eller lad dem med en sort Utaknemmelighed glemme den Haand, som ledsagede dem, og skule eller i det mindste førtie den væsentlige Andeel, som denne har i deres Fortjenester. Det er mig en sand Ære og en sød Vellyst, her offentlig, at kunne sige, at jeg skylder min vise, min menneskekierlige, min taalmodige Lærer den Besølgelse, det Haab, jeg nu har, at kunne nytte og fornøje mine Læ-

sere. Jeg skulde uden hans Hielp have kunnet blive en Mand af Indfald og Lune, maaskee selv min daglige Cirkels Beundring. Men jeg sagde før, at den Bevisshed, at være nyttig, var et Hovedtræk i mit Ideel af jordisk Lyksalighed, og jeg talte Sandhed. Poesiens Foragtere maae sige, hvad de vil, saa er jeg overbevist, at jeg ved alle mine Arbeider har tragtet efter og ved endeel virkelig har opnaaet dette Held; hvorledes skal jeg da finde Ord, der værdig nok udtrykke min Taknemmelighed mod den Mand, der ved at tømme og styre min alt for brusende Aand, ved at vise mig de Afgrunde, som jeg havde at frygte for, de Stier, som jeg burde gaae, med et Ord, ved en utrættelig Taalmodighed gjorde mig beqvem til at naae det. Og dersom dette er den vigtigste Deel af min Lyksalighed, som jeg skylder Ham, da er det langt fra ikke den eneste. Ædle, store Mand! denne Tilstaaelse, som jeg her har hensat, for nogenledes at tilfredsstille mit overflydende Hierte, o, den kan langt fra ikke fortolke det heelt. Heller var det ikke Dem, men Efterslegten, som jeg vilde vise det, og det for min egen Skyld. Dem bør og vil Deres egen Bevisshed være det værdigste og tilstrekkeligste Giengjæld.

Da jeg med en skyldig Følgagtighed temmelig tidt havde ombyggt LYK-KENS TEMPEL, blev den tilsidst saaledes, at den fortiente Sted i Selskabets Skrifter. Dette gav mig Mod, og jeg begyndte at fatte den Formodning om mig selv, at jeg vel kunde være et Genie. Men Aar 1766, indtraf først den i sig selv sørgelige Begivenhed, der hændelseviis ikke alleneste gav mig Mod nok til at fylde alle mine Venners Øren med mine Vers, men selv op-pustede mit uerfarne Hierte til det urmeligste, til det meest ødeleggende Overmod. Den uforglemmelige Frederik den Femte var død, og Danmark i Taarer. Nogle Studentere bleve tilagte at indgive Prøver af de Cantater, som skulde opføres ved hans Jordefærd. En Person, som havde at befale over mig, tvang mig til at forsøge mit Held med de andre. Jeg skrev da saa got, som jeg kunde en Arie, et Chor, og et Recitativ, og jeg kan sige med Sandhed, at jeg til min egen største Forundring beholdt Fortrinnet. Det var vist den Gang mine egne varme Poleiser, og ikke Konsten, der hielp mig til denne Pris. Men da jeg nu havde skrevet det færdigt, da nu enhver Dansk fandt, at jeg havde skildret hans dybtsaarede Hierte, da jeg kun ligefrem skildrede mit eget; da overøste man mig med et ufortient Bifald, og man tiltroede mig at have været konstig, og vittig, og skarpsindig, hvor jeg blot havde været oprigtig. Jeg var uforsigtig nok til at inddrikke den Virak, hvormed man ved denne Ledighed, af et got Hierte, fra alle Sider beskienkede mig, saa graadig, som havde jeg endnu gaaet i fjerde Lec-

tie. Den berusede mig og saaledes, at jeg nær aldrig var vaagnet. Jeg troede mig nu ikke blot Digter mere, men den beste, den ypperste Digter i Danmark, og det som værre var, uforbederlig. Saa nær var jeg ved aldrig at have blevet nogen. I denne Rus skrev jeg iblant andre Stykker ADAM OG EVA, eller egentligere, det første Udkast af dette Stykke; thi det var da kun een Act. Jeg gjorde mig den viseste Regning paa den høieste Pris derfor, uagtet ingen Pris var udsat for saadant et Stykke. Mine Domnere sagde mig med megen Venskabelighed, at de fandt mange Spor af poetisk Genie fortræde i mit Drama, at mit Arbeide fortiente en Belønning, og at det ved Forbedring kunde blive got. Dette var nu vist al den Høflighed, som mit Arbeide fortiente; men min Forventning havde været for opskruet, til at jeg kunde tilfredstilles derved. Jeg erklærede reent ud, at naar jeg ikke kunde være den første Digter i mit Fødeland, vilde jeg ikke være den anden, og jeg tog mit Stykke tilbage i det stadige Forsæt at udarbeide det saa længe, indtil enhver maatte tilstaae, at man ei havde seet dets Lige fra Kong Skiolds Tider. Da den raske Humor sagmedes, faldt mig et Vink ind, som min ældste Lærer havde givet mig, der ontrent sagde, at det meste mig fattedes, var Læsning. Apollo hvidskode mig i Øret, at han havde Ret, og paa eensgang fattede jeg den Beslutning, som jeg bekræftede paa det høidelligste, i de første to Aar ikke at sætte Pen til Papiir, og at anvende al denne Tid til at læse. Jeg holdt mit Ord, og vel bekom det mig, endskiønt jeg som ukyndig i Litteraturen naturligviis gik i Blinde, og læste meget, som jeg siden maatte gjøre mig Umage for at glemme. Til mit Held var dog den ældre Corneille's Værker det første, som faldt mig i Hænderne. Han blev og min Helt i det Franske, ligesom Forfatteren af Messiaden i det Tydske. Naar jeg nu læser min ADAM OG EVA, det første Stykke, som jeg efter denne Tid udarbejdede, finder jeg tydelige Spor deri af denne min Smag. Og enhver, som læser det med Eftertanke, vil neppe miskiende den franske Digers Hæng, Anthithesen, og Sentiments, neppe hans rige Declamation deri, og enhver, tænker jeg, vil finde, at jeg i dette Stykke i det mindste har vist Lyst nok at danne mig efter den store Klopstock, om jeg og ei har havt Evne dertil. Nu begyndte jeg og at læse de latinske classiske Digtere, som jeg hidindtil havde forsmaaet, og jeg havde blot min Begærighed, og ikke nogens Anvisning at takke derfor, at jeg nu læste dem med Nytte, og tilsidst med Vellyst. Fleer Sprog forstod jeg den Tid ikke, thi Græsk kunde jeg den Tid og kan endnu kun rye, og jeg kiender kun Homer af dens Oversættelser. Det Engelske var mig aldeles ubekendt. Lærebøger troede jeg, det var mig en umistelig Pligt at læse. Jeg anskaffede

mig følgelig haade Batteux og fleer saadanne Systematiker. Men det har al min Tid været mig plat umuligt at læse tre Blade af dem til Ende, og jeg maatte have overgivet alt Haab om at naae Parnas, ifald man ikke kunde komme der, uden ved Hielp af disse kolde Planskrivere. Imidlertid forstaaer det sig, at jeg læste haade Horatzes Brev til Pisonerne og Boileaus Digtekonst. Jeg har siden den Tid læst Pope og Muigrave, men alle, som jeg forsikrer, blot for deres Stils og ikke for deres Indholds Skyld. Corneilles Discusser er det eneste, som jeg efter min Overbevisning kan udrtage fra denne Regel. Da nu den Tid, som jeg havde foresat mig, var udløbet; var det første, som jeg tog mig for, at igiennemsee min ULYKKELIGE PROVE, som jeg for to Aar siden havde sat saa stor Pris paa, og jeg fandt, at det var det vanskeligste Foster, som et varmt Hierte og en brusende Indbildningskraft nogentid kunde udklekkte af en aldeles uviddende Hierte. Imidlertid elskte jeg det endnu, og om ikke det, da det Ord, som jeg eengang havde givet mig selv derpaa, at ville gjøre det saa fuldkomment som muligt. Jeg gav mig følgelig til dette Arbeide, og først i fem fiending Aar bragte jeg det i den Stand, som det er nu. Strax efter denne Tid, traf noget ind, som gav min Smag en ny Vending: Wielands Oversættelse af Shakespear og den prosaiske af Machpersons Ossian faldt mig i Hænderne, og saa ufuldkomne som disse ere, opvakte de dog, jeg vil ikke sige, en Lyst, men en Trang hos mig til at lære Engelsk. Jeg lærte det, og hvilket bundløst Væld af Digterrigdom aabnede sig nu for mig. Jeg havde samme Tid den Lykke at blive kiendt, og taalt, og yndet af den store Klopstock, og man kan ikke tvivle paa, at jo denne Mands Omgang var mig en ny Kilde, hvorafr jeg øste ligesaa graadig, som af den før omtalte.

Det første Sykke af Betydenhed, som jeg skrev efter denne Tid, var ROLF KRAGE. Enhver opmerksom Læser vil finde min forandrede Smag heri. Havde jeg forbedret mig? det vil jeg overlade til andres fri Omdømme, og i den saavel som i fleer Hensigter lade min Rolf staae uforandret, saaledes som den da behagede Tydslands første Barde. Meer vil jeg paa nærværende Tid ikke sige om mine poenske Arbeiders Historie. De Omstændigheder deraf, som kan ere mig selv bevidste, og som kan være mine Læsere magtpaaliggende at vide, vil jeg enten anføre ved Stykkerne selv, eller ved en anden Leilighed.

I den Tid, da jeg skrev ROLF KRAGE, blev jeg angrebet af den smertelige Sygdom, som endnu holder mig ved Sengen, og som gjorde mig aldeles udygtig til alle Slags Forretninger, som enten fordrede Legems Vigor, eller en lagttagelse af ordentlig bestemte Tider. Jeg frygtede intet meer end

den Tanke, at blive en blot Byrde for mine Medmennesker, og dette bestemte mig til aldeles og med Iver at opofre mig til de smukke Videnskaber, de eneste, hvori jeg troede, at kunne udvirke noget got og agtværdigt. Jeg har maaskee tiere talt om min Lyst at være nyttig, end en streng Beskedenhed tillader det. Men Iver for min Konsts Ære, og den allene, frister mig til endnu een gang hellig at bevidne, at jeg aldrig skulde eller kunde have opofret mig til Poesien, dersom jeg havde troet den et blot Tidsfordriv. Det vil altid blive mit Hierte ubegribeligt, hvorledes der kan gives Mennesker, og selv indsigtsfulde og gode Mennesker, og Himlen forlade dem det, selv Digtere, der kan indskrænke den ædelste blant alle Konster til saa ringe, til saa uselt et Formaal. Jeg siger mit Hierte, og hvor opfyldt er det ikke i dette Øieblik af alt det, der kunde siges til din Forherligelse, du Levning, du Præg af vort himmelske Udspring! og hvor gierne vilde det ikke udstrømmel og udstrømme skulde det, dersom jeg ikke allerede havde overskridt alle Grendser af en Fortale. Nu vil jeg kun sige det, jeg er overbevist om, at nemlig: Digterkonsten blot blev betroet de Dødelige, til at lære dem Godheds Pris og den Almægtiges Under, til at opflamme høiere Dyder, til at glemme store og efterfølgelseværdige Handlinger, til med nudslættelige Tirck at indpræge Visdoms og Klogskabs Grundregler, til at sammenknytte Selskaberne, med et Ord til at udsprede de sandeste, de rene, de stærkeste Glimt af Himlen over deres Brødre. Vee de Foragtelseværdige, som nogentid har misbrugt den til andet, de kalde sig da enten Anacreon, eller Simonides, eller Archilochus. Thi det er i forbigaaende sagt, kun dem, jeg taler om, der har havt Vittighed nok til at skade – Og vore usle Versificastere maae ingenlunde bilde sig ind, at jeg har crindret dem.

Da jeg har nævnet Simonides, og min Stilling, har tvunget mig til, selv at skrive en megen betydelig Andeel af Leilighedsvers, nødsages jeg til, for min egen Retfærdiggjørelse, her at anmerke en Omstændighed, som mine Læsere vil finde rigtig, at jeg nemlig sjelden eller aldrig har brugt den Gienstand, som Leiligheden tilbød mig anderledes, end et Vehiculum enten for Guddommens Pris eller for een og anden moralsk Sandhed, hvis Indskarpeke kunde gjøre mit Digt nyttigt. I Hensigt til alle mine øvrige Skrifter, tør jeg høit paastaae, og enhver Opmerksom vil finde, at jeg altid, det være nu efter Reglerne, eller ei, har tænkt paa min moralske Hensigt, førend jeg tænkte paa den digteriske Indklædning. Religionen og de høiere Dyder, Visdoms Regler, og mit Fædrelands Ære er det uskulte Formaal, og det væsentligste Indhold af mine Arbejder.

De Hjælpemidler, hvorved jeg har stræbt, at gjøre mig fuldkommen i min Kunst, har jeg vidtløftig nok anført. Jeg har kun to Ord at sige om de Vanskeligheder, som har hindret mig deri. Foruden min smertelige Sygdom, og de Distractioner, som min alt for raske Humor har forårsaget, bestod nemlig den største Hindring, som jeg har haft at overvinde, net op i de før omtalte Leilighedsvers, som Trang nødte mig til at skrive. Af fuldkommen Overbevisning og af et velmenende Hierte, vilde jeg raade dem af mine Brødre, der ønske at naae nogen Høide paa Pindus, at tage sig saa nøie i agt for dette Slags Arbeidet, som muligt. Digtermanden vil vække sig selv, den bliver gienstridig, naar den i Tide og Utide skal adlyde den første, den beste Opfordring; og man kan aldrig sikrere svække sin Følelse, end ved at tillyve sig Følelser.

Ubesindig nok har jeg lovet at sige, hvad Plads, jeg troer at have opnaaet mellem mine Medbrødre. Jeg ønsker, at man vilde gjøre min Beskedenhed den Ret, at jeg herved blot har tænkt paa Fag, og ikke paa Høide. Aarsagen, hvorfor jeg vilde tale herom, var blot at anbringe alt det, jeg havde at erindre imod den Urimelighed hos en Digter, at ville glinse i mange, om ikke i alle Konstens Grene. Men jeg har allerede for meget misbrugt mine Læsers Taalmodighed, og jeg vil oppebie en anden Leilighed, til at udføre dette vidtløftigere.

Her vil jeg blot pege paa det Hæng til en vis Tungendighed, som jeg før har omtalt, som jeg troer, at min Skiebne har mere Doel i, end min Natur, og som maaskee har givet mig desto større Held i visse Fag af Digtkonsten, da det derimod har gjort mig reent uskikket til en stor Deel andre. Har jeg nogentid kunnet skildre noget af Glæden med Sandhed og Styrke, da har det vist været dens Taarer og ikke dens Latter. Religionens fæstlige, dens gysenopvekkende Fryd, Dydens og de store Handlingers, og de ufor-skyldt nyde Velgerningens, og den stille helligende Kummers smeltende vemodige Vellyst har maaskee undertiden strømnet følelig igiennem min Harpe. Al anden slags Glæde vilde blive ukiendelig ved min Sang, og naar jeg undertiden har forsøgt at skildre, enten Selskabeligheds, eller Elskovs, eller en blomstrende Egns eller andre slige Gienstandes smilende Vellyster; da har jeg ikke vidst det selv, førend jeg fandt min Tone klagende, og ufri-villige Taarer dryppede hede fra de Øine, der havde sat sig for at lee. Ved de faa Skrifter, hvori jeg har stræbt at opvække andres Latter over Daarlig-heder, der allene kunde revses og rettes paa denne Maade, har jeg langt fra at lee selv, vist været plaget af den fortrædneste, den bitterste Lune, som det kan være den tilladt at skrive Satyrer i, der afskyer at være en Menne-

skæfende. Hvad den skildrende Poesie betrefter, da har jeg uden Tvivl havt større Held, til at træffe mine Brødre, saavel i Hensigt til deres Characterer, som til deres Handlinger, og Nuancerne imellem begge, end til at udtrykke noget andet af Naturens Under. Og jeg skulde uden Tvivl være ligesaa uskikket til Idyller, som til anacreontisk Sang. I Hensigt til Udtrykket af mine Følelser, har jeg maaskee fundet en Rigdom i vort Sprog, som de fleste, af mine Formænd har forsmædet at søge efter, og som de Konsterfæne har tilstaaet mig at have brugt med Fordeel. Hvad Correctionen betrefter, har jeg altid været yderlig streng imod mig selv. Jeg overdriver det ikke, naar jeg paastaar, at det var mig en Lidelse, om ikke en Umulighed, at slippe endog den Linie af Hænderne, som jeg forudsaae at være bestemt til Forglemmelse, førend jeg selv var fuldkommen fornøiet dermed. Venskabelige og uvenskabelige Anmerkninger har jeg rettet mig efter med lige Villighed, saasnart jeg fandt dem rigtige; og jeg tænker, at jeg har handlet ret.

Nu staaer kun tilbage med to Ord at sige, hvorfor jeg har samlet mine Skrifter. Og dertil har, foruden mine Venners Overtalelse, to Aarsager bevæget mig. Den ene, at man allerede har viist mig den Ære at tillægge mig Arbejder, hvori jeg hverken havde, eller ønskede at have mindste Deel. Og jeg frygter, at man efter min Død vilde gjøre det verre, dersom jeg ikke i Tide stræbte at forekomme det. Den anden Grund er, at jeg virkelig, saavelsom alle mine Medbrødre, har skrevet mangt et Riim, og mangt et Indfald til min Tidsfordriv, eller maaskee kun for at prøve min Pen, som i en lille Kreds af mine væsne Venner maaskee kunde synes interessant, eller i det mindste, taaleligt. Men at jeg skulde paanøde Publikum, og selv Efterslegten det, dertil er jeg hverken uforskammet eller enfoldig nok. Heller vilde jeg ikke gierne have, at dette efter min Død skulde staae i nogens Magt, der maaskee drevet af Egennytte, kunde have mindre Omhu for min digteriske Ære, end jeg har selv. Jeg forkaster følgelig herved høitidelig alle dem af mine Arbejder, som ikke findes i nærværende Samling; enten man saa kan bevise, at jeg har skrevet dem, eller ei, med samme Retighed, som en Fader har at gjøre det Barn arveløst, som han er misfornøiet med. Jeg skylder mig selv det, her at anmerke, at det er blot Kummer for min Skribentere, der bevæger mig til denne Forsigtighed. Thi endskiønt jeg kan have skrevet meget, som jeg i Hensigt til Stilen, eller Anlegget, eller andre Omstændigheder, der udgjøre deres digteriske Værd, ikke agter gode nok til at blive læste af mange; saa tør jeg dog bevidne

høit, og ingen kan modsige det, at jeg i alle andre Hensigter aldrig har skrevet otte Linier, som jeg med Grund kunde ønske uskrevet i min sidste Tine.

Kjøbenhavn,
den 14. Febr. 1780.

Johannes Ewald.